

פרק שלישי – מאביב לקציר

מערך שיעור מס' 8 : חג השבועות – חג הקציר

משך הפעילות : 50 דקות

ציוד : אלומת שיבולים, מגל (או סכין).

מטרות

1. הכרת שלב הקציר בימי קדם וכיום.
2. התנסות פעילה בהפרדת גרגירי החיטה מן השיבולת.

מידע כללי

לחג השבועות שמות רבים, והעיקריים שבהם : חג מתן תורה, חג הביכורים וחג הקציר, ככתוב : "וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ, בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם" (שמות לד, כב).

חג השבועות הוא השני לשלוש הרגלים, שני לפסח בסדר חגים וזמנים. אחר חג הפסח – חג האביב, חג הצמיחה והלבוב, בא חג השבועות – חג הקציר, חג הביכורים. אחרי "זמן חירותנו" בא "זמן מתן תורתנו". (ליפסון, 1978).

במקור הראשי, שבו נצטוו בני ישראל על חגיגת שלוש רגלים (שמות כג), מטעים הכתוב, כי לכל שלושת החגים יש תכונה חקלאית. על חג הפסח הוא אומר : "את חג המצות תשמור וכו' למועד חודש האביב" – כלומר, הזמן שהתבואה עודנה באֵבָה ומעלה ניצה. סוכות הוא קורא בשם "חג האסיף בצאת השנה, באספך את מעשיך מן השדה". את חג השבועות הוא קורא בשם "חג הקציר – ביכורי מעשיך אשר תזרע בשדה". (סלושץ, 1978).

רעיונות מרכזיים

מועד הקציר הוא כאשר החיטה צהובה לחלוטין וקשה מכדי לנגוס בה. בארץ קוצרים את החיטה בסמוך לחג השבועות - הוא חג הקציר.

הקציר הינו תהליך של חיתוך שיבולי החיטה (ודגנים אחרים) הבשלה באמצעות מגל או חרמש בשיטה של פעם, או באמצעות קומביין התבואות בשיטה מודרנית. עונת הקציר כוללת את פעולת הקצירה, הכנת אלומות, הובלה מהשדה לגורן ודיש.

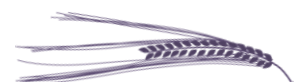
גורן הוא משטח פתוח המשמש לאיסוף שיבולי החיטה לאחר הקציר.

דיש היא הפעולה להפרדת גרעיני החיטה מן השיבולים היבשות בעזרת הכאה במקל, דריכה של רגלי בהמות או בעזרת גרירת מורג.

קש הוא גבעול יבש של דגן, אשר משמש כמזון לבהמות או חיות אחרות.

מוץ הוא העטיפה או הקליפה העוטפת את גרגר החיטה.

שלבי הקציר

המוציא לחם מן הארץ

החווה החקלאית "תלמי אביב"

- ✓ קוצרים את השיבולים.
- ✓ אוספים את השיבולים לאלומות.
- ✓ עורמים את האלומות בגורן, וכך מייבשים את גרגירי התבואה בשמש.
- ✓ לאחר שהגרגירים התייבשו מגיע הדיש, שבו מפרידים בין חלקי השיבולת.
- ✓ זריית התבואה ברוח - המפרידה את הבר, החלק בחיטה שאוכלים (גרעינים) מהמוץ והתבן שאינו למאכל אדם.

כלים לקציר

1. מגל וחרמש: בעזרתם כורתים את הצמח.
2. מוֹרָג: כלי ששימש לכתישת השיבולים בגורן, ולהפרדת גרעיני החיטה מהשיבולים, הנגרר על ידי בהמות.
3. קומביין: (משמש בחקלאות מודרנית) משלב יחד קציר, דיש, הפרדת המוץ (כל מה שהוא לא גרעין חיטה) ואריזת השלף (קש החיטה) לחבילות.

מערך השיעור

חלק א': שיחת פתיחה (5 דקות)

- נפתח ונאמר: לחג השבועות שמות רבים, והעיקריים שבהם: חג מתן תורה, חג הביכורים וחג הקציר. אנו נתמקד בחג הקציר.
- נשאל: מהו קציר?
- נגדיר את המושג: המילה "קציר" בעלת שתי משמעויות, והן: (1) כריתת תבואה בשדה במגל או בחרמש. (2) העונה שבה קוצרים את התבואה (בארץ – אייר סיון).

חלק ב': קציר חיטים בימי קדם וכיום (20 דקות)

נספר ונדגים באמצעות אלומת חיטים: פעם, היו קוצרים במגל. המגל הוא מעין סכין מעוגלת, והקציר באמצעות המגל התבצע תוך כדי כפיפת הגב. עבודה קשה ומעייפת. עם השנים, הוחלף המגל בחרמש, אשר לו מוט ארוך. כך, הקוצרים הלכו בזקיפות קומה, וקצרו את החיטים בשדה.

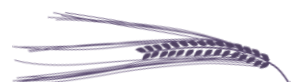
לאחר הקציר, היו אוספים את אלומות החיטה מן השדה, ומעבירים אותן אל הגורן. בגורן היו דשים את החיטה. דיש הוא הפעולה, שבה מפרידים את גרגירי החיטה מן המוץ והקש. הדבר נעשה, כשדורכים על האלומות ברגליים או עוברים באמצעות מורג הרתום לבהמה. לאחר הדיש התקבלה ערימה גדולה של גרגירי חיטה, מוץ וקש.

נשאל: כיצד נפריד את גרגירי החיטה מן הערימה?

נסכם: בימי קדם היו מעיפים את התערובת באמצעות מזרה – כלי עשוי עץ דמוי קלשון. גרגירי החיטה הכבדים היו נופלים קרוב לחקלאי, ואילו המוץ והקש הקלים, היו עפים ברוח ונופלים רחוק יותר. כך נוצרו שתי ערימות נפרדות! עבודה קשה ומייגעת...

נשאל: כיצד קוצרים היום?

נסביר: היום יש קומביין (=טרקטור מכני גדול), אשר קוצר את החיטה בשדה, ובאותה העת הוא גם מפריד את גרגירי החיטה מן המוץ והתבן. כל זה מבלי להתכופף, לאסוף את האלומות ולדרוך עליהן בגורן.

המוציא לחם מן הארץ

החווה החקלאית "תלמי אביב"

יותר יעיל, מהיר וקל!

חלק ג': **התנסות פעילה** (20 דקות)

נצא אל שדה החיטים.

נדגים קציר חיטים באמצעות מגל (או סכין).

נאמר: אלו הן אלומות של חיטים. כל אחד יקבל צמח של

חיטה. תתבוננו בשיבולים. תמששו אותן בידיים. תנסו להפריד

את גרגירי החיטה מן השיבולת.

נאמר: לאחר שפירקתם את השיבולת, הפרידו את הגרגירים מן

המוץ. נסו לעשות זאת כך: תניחו אותם על היד, ותנשפו עליהם

בעדינות.

נשאל: מה קרה?

נסכם: המוץ עף והגרגירים נשארו על היד.

נאסוף את הגרגירים לקערה, ונמשיך במפגש הבא...

בתמונה: הילדים קיבלו שיבולת של חיטה, התבקשו להוציא את הגרגירים ולהפרידם.

סיכום הפעילות (5 דקות)

ביבליוגרפיה

ליפסון, מ' (1978). בתוך: **ספר החג והמועד**. חג השבועות, ע' 304.

סלושץ, נ' (1978). בתוך: **ספר החג והמועד**. חג השבועות בהיסטוריה ובחיים, ע' 306-307.

